

5.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

6.Ünite : Etkin Vatandaşlık
Konu : Yaşadığım Yerin Önemi

Manisa ilinden
görünüm

Midyat (Mardin) ilçesinden
görünüm

Yeşilyurt köyünden (Çanakkale)
görünüm

Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu varlığa devlet denir. Devletimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin görevleri anayasanın 5. maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır:

MADDE 5. - Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Devletin sunduğu hizmetlerden vatandaşların daha etkin olarak yararlanabilmesi amacıyla devlet tarafından çeşitli yönetim birimleri oluşturulmuştur. Ülkemizin yönetimi merkezi yönetim, merkeze bağlı yönetim ve yerel yönetimler olmak üzere üçe ayrılır.

Merkezi Yönetim

Ülkemizin yönetiminde etkin olan kurumlar Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kuruludur. Yaşadığımız yerleşim birimlerindeki yetkililer, merkezi yönetime karşı sorumludurlar.

Bu kurumların başında bulunan Cumhurbaşkanı ve bakanlar ülke yönetimiyle ilgili çeşitli kararlar alırlar. Karar alma sürecinde çeşitli kurullar kendilerine yardımcı olmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ve Devlet Denetleme Kurulu Cumhurbaşkanına karar alma sürecinde yardımcı olan kurumlardır.

Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı ve bakanlardan oluşur. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar arasında iş birliği yapılmasında ve hükümetin genel siyasetinin belirlenmesinde etkilidir. Bakanlar görevlerini yerine getirirken bireysel olarak sorumluluk alanlarıyla ilgili karar

alabildikleri gibi bir araya gelip Bakanlar Kurulu olarak da ülke yönetimiyle ilgili kararlar alabilirler.

Ülkemizde merkezi yönetime ve bakanlara yardımcı olmak, belli konularda görüş bildirmek ve denetim yapmak gibi amaçlarla oluşturulmuş çeşitli kurullar vardır.

Aşağıda bu kurullara örnekler verilmiştir.

- Milli Güvenlik Kurulu, milli güvenlik ile ilgili konularda tavsiye niteliğinde kararlar alır ve bu kararları Bakanlar Kuruluna bildirir.
- Danıştay, idari mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme kuruludur.
- Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu gelir ve giderlerini denetler, genel bütçeyle ilgili son kararı verir.

Merkeze Bağlı Yönetim

Ülkemizin yönetim merkezi başkent Ankara'dır. Ancak ülkemizin büyük bir coğrafi alanda kurulmuş olması tüm kurumların merkezden yönetilmesine engel olmaktadır. Merkezi yönetim, kamu hizmetlerinin vatandaşlara daha rahat ulaştırılması ve toplumun ihtiyaçlarının daha kolay karşılanması amacıyla il ve ilçe gibi yönetim birimleri oluşturmuştur.

İl Yönetimi

Merkeze bağlı en büyük yönetim birimine il denir. İller, vali tarafından yönetilir. Vali, merkezi yönetimin ildeki temsilcisidir. Valiler, atama yoluyla iş başına gelir. Valiler, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak çalışsa da tüm bakanlıklara karşı sorumludur. Valilerin temel görevleri şunlardır:

- Valiliğe bağlı memurları denetlemek
- İldeki güvenliği sağlamak, bunun için gerekli önlemleri almak
- İl sınırları içinde kanunları ve bakanlıklardan gelen emirleri uygulamak
- İlin eğitim, kültür, ulaşım, sanayi gibi alanlarda gelişip kalkınmasını sağlamak
- İlde bulunan vatandaşların yönetimle ilgili istek ve şikayetlerini dinlemek
- Milli bayramlara merkezi yönetimi temsilen katılmak, halkın bayramını kutlamak
- Kendisine bağlı kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlamak

İlçe Yönetimi

İlçeler, il yönetimine bağlı yönetim birimleridir. Kaymakam tarafından yönetilir. Kaymakam, merkezi yönetimin ilçedeki temsilcisidir. Kaymakamlar, valiye bağlı olarak görev yaparlar. Kaymakamlar da valiler gibi atama yoluyla iş başına gelirler.

Kaymakamların temel görevleri şunlardır:

- İlçe sınırları içerisinde kanunları ve Bakanlar Kurulunun kararlarını uygulamak
- İlçedeki resmi kurum ve kuruluşların çalışmalarını takip etmek
- İlçedeki vatandaşların istek ve şikayetlerini dinlemek
- İlçedeki vatandaşların ihtiyaçlarını tespit ederek eksikliklerin giderilmesi için gerekli çalışmaları yapmak
- İlçenin eğitim, kültür, ulaşım, sanayi gibi alanlarda gelişip kalkınmasını sağlamak

Vali ve kaymakamlar gerekli durumlarda kanunun kendilerine verdiği yetkileri kullanarak tek başlarına da karar alabilirler. Örneğin, hava koşullarının insanların yaşamını olumsuz etkilemesi durumunda öğrencilerin mağdur olmaması için kaymakamlar ilçe, valiler ise il genelinde okulları bir süre tatil edebilirler.

İl ve İlçe Yönetim Müdürlükleri

Ülkemizdeki il ve ilçelerde bakanlıklara bağlı olarak ihtiyaca göre il ve ilçe birimleri kurulur. Bu kurumlar il ve ilçe müdürlükleri olarak bilinir. İl müdürlükleri valiye karşı, ilçe müdürlükleri kaymakam ve valiye karşı sorumludur.

İl ve ilçe müdürlüklerinde görev yapan bireyler, uzman oldukları konularda aktif olarak görev alır ve yönetime yardımcı olurlar. Örneğin, İl Millî Eğitim Müdürleri; ildeki eğitim faaliyetlerinin aksamadan yürütülmesinden sorumludur. İlçe Sağlık Müdürleri; ilçede yaşayan bireylerin sağlıklı bir yaşam sürmeleri için gerekli tedbirleri alır ve vatandaşları bilgilendirir. İl müdürlüklerindeki yetkililer valiyle; ilçe müdürlüklerindeki yetkililer ise kaymakamla iş birliği içerisinde çalışırlar.

Valiler illerde bulunan valilik, kaymakamlar ise ilçelerde bulunan kaymakamlık binasında görev yaparlar.

Valiye Bağlı İl Müdürlükleri	Kaymakama Bağlı İlçe Müdürlükleri
İl Millî Eğitim Müdürlüğü	İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü
İl Sağlık Müdürlüğü	İlçe Sağlık Müdürlüğü
İl Emniyet Müdürlüğü	İlçe Emniyet Müdürlüğü
İl Tarım Müdürlüğü	İlçe Tarım Müdürlüğü
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Yerel Yönetimler

İl, ilçe ve köylerde çöplerin toplanması, sokakların temizlenmesi, yol bakım ve onarımı çalışmalarının yapılması, su ihtiyacının giderilmesi gibi hizmetleri sunmak amacıyla kurulmuş yönetim birimlerine yerel yönetim adı verilir. Belediyeler ve muhtarlıklar yerel yönetimlerdir.

Belediyeler

Yaşadığımız yerleşim birimindeki sokakların bakımı, temizliği, aydınlatması, suyu, esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla kurulan yerel yönetim birimlerine belediye denir. Belediye yönetiminin başındaki kişiye belediye başkanı adı verilir. Belediye başkanları il, ilçe veya belde belediye binalarında görev yapar. Belediye başkanı seçimle iş başına gelir.

Belediyelerin temel görevleri şunlardır:

- Vatandaşların nikah ve cenaze işlerini yerine getirmek
- Evsel atıkları toplamak, cadde ve sokakların temizliğini yapmak

- İtfaiye ve zabıta hizmetlerini sunmak
- Pazar yerleri açmak
- Su dağıtımı, kanalizasyon, yolların bakım ve onarımı, doğal gaz dağıtımı gibi alt yapı hizmetlerini sağlamak
- İl ve ilçe merkezlerinde ulaşım hizmetleri sağlamak
- Kültür, spor ve tiyatro gibi alanlarda vatandaşlara hizmet sunmak

Belediyelerin karar organları belediye meclisi ve belediye encümenidir. Belediye bütçesinin oluşturulması, vergi ve harç miktarlarının belirlenmesi belediye meclisinde karara bağlanır. Belediye encümeni ise bütçe ve hesapları inceler, kimi mal ve hizmetlerin fiyatlarını saptar. Örneğin, belediye otobüslerinin ücretlerinin ne kadar olacağı bu kurulun alacağı karar sonucunda belirlenir.

Köy ve Mahalle Yönetimi

Nüfusu 2000'den az olan yerleşim yerlerine köy denir. Ülkemizde bulunan en küçük yönetim birimi köydür. Köy yönetiminin başında muhtar bulunur. Muhtarlar seçimle iş başına gelir. Köy muhtarlığı seçimlerinde köyde yaşayan vatandaşlar oy kullanır.

Köy muhtarlarının görevlerinden bazıları şunlardır:

- Salgın ve bulaşıcı hastalık durumunda yetkililere haber vermek
- Köye gelenlerin neden geldiklerini anlamak, aralarında şüpheli olanlar varsa en yakın güvenlik birimine haber vermek
- Sağlık, eğitim, ulaşım ihtiyaçlarında merkeze bağlı yönetim ile halk arasında bağ kurmak
- Halk ile merkeze bağlı yönetim arasındaki evrak işlerini düzenlemek

İhtiyar meclisi, muhtarın başkanlığında kararlar alan ve köyle ilgili işlerin yürütülmesini denetleyen kuruldur. Haftada en az bir kere toplanan ihtiyar meclisi köydeki işlerin önceliğini saptar, ortak işleri düzenler ve aylık köy harcamalarını inceler.

Muhtarlık bulunan bir başka yerleşim birimi de mahalledir. Her mahallenin bir muhtarı vardır.

Mahalle muhtarlarının görevlerinden bazıları şunlardır:

- Seçmen kağıtlarının dağıtılmasını sağlamak
- Askerlikle ilgili tebligatların yapılmasını sağlamak
- Mahallede yapılacak hizmetlerle ilgili yetkililerle bilgi alışverişinde bulunmak

Yaşadığımız yerin yönetiminden sorumlu bireyler ve kurullar görevlerini yaparken kanunlara uygun davranarak karar alırlar. Bir karar verirken olumlu ve olumsuz sonuçları ön görmeye çalışırlar ve verdikleri kararların toplumun menfaatine uygun olmasına özen gösterirler.